

pességét bizonyíthatta. Skatulyarendszer. Ami két drága, értékes évtizedet vesz el, sorvaszt le a színész életéből.

Nehéz a skatulyából kiugrani. Sokféle körülménynek szinte sors- és véletlenszerű egybeesésére, összejátszására van szükség. Ha egy színész - bármilyen fiatal - egyszer sikeresen alakít egy öregebb figurát, könnyen megtörténhetik vele, hogy élete végéig csak öregeket játszik. Így vagyunk a cigány-, paraszt-és zsidófigurák alakítóival. Minden erejükből, sokszor a meghasonlásig jutó igyekezetükből sem telik arra, hogy kikecmeregjenek a skatulyából. Amely bizonyos fokig óv, biztonságot és kenyeret ad, de másfelől öl, mérgez, kétségbeesésbe hajt.

A skatulyaszellem spanyolcsizmává, inkvizíciós kínzókamrává válik, ha a színházvezetés szelleme legalább addig a határig nem emelkedik, hogy feltegye: amiért X. kitűnő irodai altiszt vagy inas, talán éppúgy tud fűszerességét vagy elesett vidéki ügyvédbojtárt is játszani. Mi a kockázat? Hízen a próbák folyamán el lehet

Tolnay Klári 1980-ban (Inkey Tibor felvétele)

venni, ki lehet cserélni szerepet és szereplőt. Mindenesetre kisebb baj és fáradtság, mint a felelőség, mely valakinek egy szerepkörbe való kizárólagos bebörtönzésével jár.

Oh, Közönség, ne érd be szürke estéid szórakoztatásául a színházzal! Kérj, követelj *többet* tőle! Nem hiába teszed, meglátod. S ne törődj annyira a színész magánéletével. Oh, Színházvezető Urak! Használják ki jobban a konjunktúrát: a biztos bevételek melegágyán legyenek igényesebbek a közönséggel s - önmagukkal szemben! És óh, Kollégáim, Barátaim, Társaim Jó és Rossz óriáskerekének küllői között, amit színháznak neveznek - tanuljunk a tegnap nagy művészeitől egy kissé több alázatot, odaadást, szolgálatot, elmerülést, gondot a színházért s a színházra, ha már olyan szerencsések, megáldottak és megverték lehetünk, hogy színészek vagyunk.

ÁDÁM OTTÓ

BÚCSÚ

Ljubov Andrejevna még egyszer körültekint elárvult gyerekszobáján, megöleli imádott bátyját, és elindul egy messzi útra, a távoli Menton felé, ahol majd vigaszt talál, gyógyírt „élte fájalmira” - megnyugvást és békét. Alakja ködbe vész. A cseresznyéskertet kivágják, a ház ablakait bedeszkázzák, csak a favágók tompa csapásait halljuk. A lassan ereszkedő vasfüggöny eltakarja az elhagyott ház sziluettjét, és vele együtt eltűnik egy elmúlt korszak minden édessége, egy varázsvilág illékony bűbája, egy egyszerűlt színház minden szépsége.

Es mi, akik itt maradtunk „néma személyek és nézők e darabnál”, most megpróbáljuk felidézni alakját és megfejteni a titkot. Ki volt ez a tünevény, ez a törekeny test, ez a ritka ember-színész - ismertük-e igazán? Vajon hagyta-e, akarta-e, hogy kiismerjük, hogy végigjárjuk vele az utat egészen a célig?

Tolnay Klári ismerte a szeretet adni parancsát, az egyoldalú jószágot és a mindennapi újrakezdés csodáját. Erre építette szél cibálta magányát, szobányi, védett csendjét, amelyben megbújhatott, és ahol összegyűjthette azt a maroknyi ra-

gyogást, amivel aztán este megajándékozta rajongó közönségét.

Vajon mire emlékszünk majd? Egy báli ruha lebbenésére, egy Chopin-noktürn hangjaira, egy csipketerítés zongorára, Estella Dubois huncut szemvillanására, a fűzött cipős, komoly Gróti Ágnesre, a tört mosolyra, amivel Eddie Carbonéját óvja-öleli, Anderson tiszteletesné naiv szépségére, Arkagyina győztes diadalára, a hűséges Júliára és a hűtlen Warrenéra - ahogy együtt utaznak mind a vágy távolodó villamosán - „ismeretlenek felé”.

Es emlékszünk még az erőfeszítés nélküli eleganciára, a köznapi beszéd emelkedett tisztaságára, a szemérmes dekoltázsra és a kihívó hárszpendőre, a törekeny testet fenntartó lelki-erőre: a *tartásra* - színpadi alakjának minden nemességére.

A szerelmes asszonyhoz kegyes a sors! Vigyáz rá és erőt ad neki, hogy elesettségében is fent tudja magát tartani. Ez a drágán vett tartás, ez teszi képessé, hogy szeretetet és vigaszt árásson maga körül, hogy újra és újra elvárja zsolja környezetét személyiségének erős jelenlé-

tével, tehetségének gazdag sugárzásával, és megajándékozta a világot színészbirodalma minden kincsével.

Tolnay Klárit az irgalmas, szép halál gyöngéden simogatta magához. Talán azért, mert élete ezt kényszerítette ki, és a sors engedelmeskedett a szelid erőszaknak. Az idő megállt felette, hisz jó barátságban voltak, múltásával nemigen törődött. Vállalta saját arcát, tudta, hogy amit tükröz, az mind ő volt egykor, nincs oka változtatni rajta. Ez a fajta hiúság már rég lekopott róla; könnyű lett, törekeny és légies. Megbékélt lélekkel készült fel arra, hogy elfogadja a halált. Elvégezte, ami dolga volt, rendet teremtett maga körül, és derűs szívvel várta az elkerülhetetlent. Mindig is hitte, hogy „egy verébfi sem eshetik le a gondviselés akaratja nélkül. Ha most történik: nem ezután, ha nem ezután, úgy most történik, s ha most meg nem történik, eljő máskor: készen kell rá lenni.”

Látszólag minden olyan, mint volt, a ház, az utca, az emberek, a felhők az égen - de *egészen* olyan már nem lesz soha.

Édes játszótársunk, színészkirálynőnk, drága barátunk, Tolnay Klári - nyugodj békében.